

HAIMRE NOORRAHVA ÜHING

Haimre Noorrahva Ühing asutati 1922.aastal. Asutajateks Kasti algkooli juhataja E.Ohtra, J.Karu ja Arnold Anderson A.Anderson on ühingu esimees ja Haimre sümfooniaorkestri juht.

Ühingu raames tegutsesid juba nimetatud orkester, laulukoor, tegeleti näitemänguga, tegutses spordiosakond. Ühing asutas raamatukogu (750 köidet). Kavatsetakse ehitada rahvamaja.

1933.aastast noorte õpiring, mille liikmeteks algkooli lõpetanud noored. Õpiti näidendeid, nagu 'Säärane mulk' ja 'Libahunt'.

Kasti küla pillimehed.

Orkestri asutas 1930.aastal Kasti kooli õpetaja August Reinberg seoses Kitzberg-Simmi laulumängu 'Kosjasõit' lavastamisega kohaliku näiteringi poolt. Pillimehed olid isehakanud külapoised. Jäädi tegutsema HNÜ juures sümfonettorkestrina ühingu esimehe, orkestri I viiuli Arnold Anderson-Andressoo taktikepi all. Põhiliselt viljeleti tantsumuusikat, kuid esineti ka muudel vajadustel, isegi anti kontserte. Orkester lõpetati 1941.aastal. Ermi Littover tagus 1935.aastal orkestris mänginud mehed vaske : Ristamäe Elmar, Nõmmekõrtsu Edgar, Sepa Juku, Pihase Artur, Tiige Ilmar, Liiv Sass, Nõmmekõrtsu Oskar, Tammesson Tõnis, Kauna Volli, Tiige Andres, Sulu Eedi, Nõmmekõrtsu Arno, Schermann Madis, Tiige Julius.

HAIMRE NOORRAHVA ÜHING /HNRÜ/ - HAIMRE VALLA KULTUURHARIDUSLIKU ORGANISATSIOONINA AASTAIL 1923-1940

Koostanud : Jaan Kurepalu

Koostamise aeg märts 1979

Haimre Noorrahva Ühing /edaspidi Ühing/ ametlik asutamiskoosolek toimus jaanuaris 1923, põhikiri kinnitati 1922.aastal. Ühingu asutamise initsiaatoriks oli tolleaegne Läänemaa koolinõunik, luuletaja Ernst Enno, kes koostas ka põhikirja. Kohapealsed asutajad olid Kasti algkooli juhataja Eduard Ohtra, väiketalupidaja Jaan Karro ja raamatupidaja Aksel Roonurm.

Esimeseks Ühingu esimeheks saigi koolijuhataja Eduard Ohtra. E. Ohtra oli kohaliku talupidaja poeg, keskharidusega, õpetaja kutse puudus.

Asukoht

Ühingu tegevuspaigaks sai Kasti algkooli ruumid. Kool asus ruumides, mis möödunud sajandi viimasel veerandil Kasti krahv von Sievers laskis koolimajaks ümber ehitada endisest Järgküla kõrtsihoonest. See oli paksude paekivist müüridega madalate hämarate süngevõitu ruumidega ühekordne sindlikatusega hoone. Hoone ligikaudne põhiplaan on kujutatud joonisel 1.

Ühingu peamised üritused toimusid parempoolses suures klassiruumis. Pidude puhul kanti koolipingid klassist välja ja asendati tavaliste pikkade pinkidega. Selles ruumis toimusid ka näitemängu, orkestri ja laulukoori harjutused. Laulu harjutusteks kasutati ruumi parempoolses esinurgas asuvat vana orelit, mis kuuldavasti oli ühe Haimre valla Naistevalla külas elanud kunagise orelimeistri töö. Pidude eeskava toimus ruumi tagaotsas asuval lihtsal pukkidele asetatud laudadest näitelaval.

1923 – raamatukogu ja segakoor

Ühingu tegevuse algaastate kohta on andmed lünklikud. On teada, et esimesel tegevusaastal korraldati kaks pidu, mille eeskava peamise osa moodustasid näidendid - esimesel peol Therese Leisbergi poolt juhendatud teadmata nimega näidend, teisel peol (1923.aasta suvel) näidend 'Neli päeva'. 1923.aastal asutati raamatukogu, mis sai ühtlasi ka valla avalikuks raamatukoguks. Esimesed raamatud annetasid raamatukogule kohalikud elanikud. Veel asutati Ühingu juurde sel aastal Kasti segakoor, mille mees häältest moodustati ka meeskoor.

Kasti koorilaulu traditsiooni sünd

Koorilaulul olid Kastis üsna vanad ja märkimisväärsed traditsioonid. 1880.aastal III üldlauupeol Tallinnas Läänemaal esindanud kaks koori olid Kasti sega- ja meeskoor. Kuna laulupeo üldkontsertidest võtsid osa ainult meeskoorid, sai segakoor esineda ainult laulupeo kolmandal päeval üksik kooride esinemisel, kus võistulaulmisel võideti esikoht. Lisaks Kasti segakoorile esines veel Jüri segakoor.

Tollal juhatas Kasti laulukoore Peeter Vaher, kusagilt Tartu poolt pärit gümnaasiumi-haridusega andekas pedagoog ja muusikamees. Enne Kasti tulekut oli ta koolmeistriks Kullamaa kihelkonnas Läänemaal. Käesoleva sajandi kolmekümnendail aastail mäletasid endised Kasti kooride lauljad teda nõudliku ja range koorijuhina, kes vahel ägeduse hoos oli lauljate suid taktikepiga lahti kangutanud.

Kasti laulukooride hea käekäik olenes suurel määral Kasti mõisa krahvist Carl von Sieversist, kes oli olnud suur laulusõber ja ähvardanud nendel renditaludel, kust lauluvõimelised leerialised noored laulmas ei käinud, tõsta renti. Suurem osa koorilauljaist olidki vist umbes leerialised, sest koorijuht P.Vaher ühes kirjas laulupeo komisjonile märgib, et tema koorist on laulupeole tulemas 25-30 tüdrukut (mitte naist – J.K) ja 16-18 meest. Koor esines tolle aegsetes kohalikes rahvariietes.

Koore toimetas laulupeole krahv oma mõisa veokitega. Peale kooride õnnestunud esinemist, korraldas ta neile pidusöögi. Tänu koorijuhile P.Vaherile avaldanud ta suudlusega selle paljale lagi peale. Kasti koor käis kontserte andmas ka mujal Läänemaal, nagu näiteks 1883.aastal Kullamaal.

Sel ajal, kui P.Vaher oli Kasti vallakooli juhataja, töötas kooli juures ettevalmistus-klass Kuuda Seminariks.

Kasti krahv kandis suurema osa vallakooli ülalpidamiskuludest ja maksis suurema osa õpetajate palkadest. Nimelt oli siis koolis kaks õpetajat – üks poistele, teine (naisõpetaja) tütarlastele, lisaks üks väljateeninud soldat, kes andis poistele 'gümnastikat'.

Muidugi käis koor sünnipäevade puhul krahvi tervitamas.

Kui möödunud sajandi 80. aastail algas venestamine, hakkas Peeter Vaher kohapeal vene apostlik-õigeusu propageerijaks. See krahvile ei meeldinud – ta vallandas mehe ja kihutas minema. Olevat ta oma mõisa veokitega koos kraamiga Märjamaale toimetanud, seal veokitelt maha tõstnud ja käskinud iga nelja tuule poole minna. P.Vaher läks tagasi Kullamaale.

Sellest ajast kaotas krahv igasuguse huvi kooli vastu, olevat lasknud isegi viljapuud kooliajast välja kaevata. Hiljem krahv pagendati vene tsaarivõimu poolt. Peale P.Vaheri lahkumist ja krahvi toetuse ärajäämist, jäi kooli kiratsema. Lakkas kooride tegevus pikemaks ajaks, kuna ei leidunud õpetajaid, kes selle vastu huvi oleks tundnud.

Jüri Tiits ja Kasti segakoor

Kui 1923.aastal Kasti segakoor taasasutati, sai selle juhatajaks Jüri Tiits.

Jüri Tiits sündis Haimre vallas Jõeääre külas Jalapere talus. Õppis Haimre vallakoolis. Selle lõpetanud, õppis ühe aasta Kasti koolis juba nimetatud Kuuda seminarile ettevalmistamise klassis. 1885.aastal siirduski ta Kuuda seminari, mille lõpetas 1888.aastal. Täiendas end vene keele alal (Kuudal oli õppekeeleks saksa keel) Äksis nn 'privaat' vene keele koolis ja seejärel Tallinna linnakoolis. 1889.aastal läks J.Tiits Hageri Maidlasse koolmeistriks ja vallakirjutajaks. Sai seal kokku palka 220 rubla, lisaks oli koolitalus üks tiin põllu-, karja- ja heinamaad. Oma isalt oli mees pärinud hea muusikaande. Ta asutas Maidlas segakoori, ise laulis kihelkonna meeskooris. Kahe aasta möödudes siirdus ta Venemaale, kus töötas aiaärides, omandades mõna aastaga küllaltki laialdased teadmised aianduse alal. 1895.aastal tuli J.Tiits tagasi Eestimaale ja jäi varalahkunud venna asemele kaheksateistkümneks aastaks Kaiu koolmeistriks. Selles ametis oli tal majandada ligi 32 tiinu suurusega koolitalu, milles põldu 11 tiinu. Ta püüdis olla eeskujulik põllu- ja koolimees, ühtlasi ka seltskonna-tegelane. Oli sealgi laulukoori ja näitejuht, pidude organiseerija. Abiellus Hõreda mõisa valitseja tütreaga, kes sünnitas perre viis poega ja ühe tütre. Suure töökoormuse tõttu halvenes ta tervis ja tuli koolitööst loobuda. 1913.aastal siirdus ta perega Tallinna, kus võttis Pärnu mnt 33 talurahvapoe ja hoovi. Äri hakkas edenema, aga siis algas esimene maailmasõda, järgnes saksa okupatsioon. Äri läks nüüd tagurpidi. 1922.aastal kutsusid Märjamaa mehed J.Tiitsu omale ühiskaupluse ärijuhiks. Kui Lääne Maavalitsus pakkus enampakkumise teel müügile Haimre vallas asuva Sulu tellisetehase, ostis ta selle koos 36 ha suuruse taluga. Talupidajaks sai tema vanem poeg, ise aga rajas ta Konuveri jõe äärde, kus talu asus, küllalt suure aia ja puukooli, kus elas ja töötas tunnustatud aednikuna kuni surmani 196....aastal.

Kui Kastis sai asutatud segakoor, käis J.Tiits Sulult laulukoori juhatamas. Otse üle heina- ja karjamaade oli sinna umbes viis kilomeetrit. Pani kodus pastlad jalga ja Kastis, venna juures vahetas saabste vastu. Kooriharjutused toimusid pühapäeva õhtuti üks kord nädalas. Kevadel ja sügisel suure veega või talvel sügava lumega tuli sõita teed mööda vankri või reega umbes 10 kilomeetrit.

Kasti koor J.Tiitsu juhtimisel esines 1925.aastal Haapsalus Läänemaa laulupäeval, võttis osa 1928.aasta üldlaulupeost, esines kohalikel pidudel ja kirikupühade ajal Märjamaa kirikus.

Väärrib märkimist Jüri Tiitsu entusiasmi läbi raskuste üsnagi kaugelt kooriharjutustel käia ja muidugi tasuta.

1924-1928

HNRÜ tegevuse kohta aastatel 1924-1928 on teada, et aastas korraldati 4...5 pidu. Pidude organisatsioonilise külje eest nagu hiljemgi hoolitses 6...7-liikmeline peotoimkond : ruumide korraldamine enne ja pärast pidu, pääsmete müük, korrapidamine jne. Einelaua eest pidudel hoolitses naisosakond, enamasti 5-liikmeline.

Kindlat näitetruppi pole Ühingu kunagi olnud. Liikmete hulgast valiti üheks või teiseks näidendiks võimekamad. Kuid põhiliselt jäid näidendite osade kandjateks ühed ja need samad suuremate kogemustega tegelased. Näidendite valiku otsustasid juhatuse liikmed. Tegelased valis näitejuht. Näitejuhist selle õiges tähenduses muidugu juttu ei saa olla. Algul täitis näitejuhi ülesandeid koolijuhataja E.Ohtra, hiljem kujunes selleks kauaaegne Ühingu esimees Arnold Anderson. Raamatukogu tööd suunas 3-liikmeline kirjandustoimkond.

1929

1929.aasta kohta on teada, et näiteringis töötas 15 meest ja 10 naist, muusikaringis (orkestris) 13 meest ja 1 naine, laulukooris 20 naist ja 8 meest. Korraldati viis pidu, kus kanti ette järgmised näidendid :

1. 24.märtsil J. Metuse "Jüri Rumm";
2. 20.aprillil E.Vilde "Pisuhänd";
3. 16.juunil J.Vaksi ühevaatuseline operett "Ikka hilja" ja Junghausi ühevaatuseline näidend "Armas August";
4. 13.oktoobril E.Linde "Veendunud poissmehed";
5. 16.detsembril H.Anto "Kui torm vaikib".
1.aprillil toimus tantsuõhtu.

1930 - sümfooniaorkestri sünd

Aasta algul toimus Ühingu edaspidises elus tähtsat osa etendav sündmus – muretsetakse sümfonetorkestrile määratud pillid nagu viiula, tšello, kontrabass, flööt, klarnett, oboe, fagott, tromboon, kaks metsasarve. Viiulid olid mängijate isiklikud pillid. Selle ürituse algataja oli teatava muusikalise haridusega (täpsem tase teadmata) lühemat aega Kasti koolis kutseta õpetajana tegutsenud August Reinberg. Tema sai ka orkestri esimeseks juhiks. Mängijad leiti peamiselt kohalikest taludestpärinevate noorte hulgast. Ainult flöödimängijaks sai Kasti mõisa sepp, klarneti ja trombooni mängijateks kohaliku ketrusvabriku ja veski töölised. Muuhulgas mängisid orkestris kolm venda – Arnold, Edgar ja Oskar Andersonid : esimene viiulit, teine fagotti ja kolmas metsasarve. Veel oli orkestris kolm Tiitsu – koorijuhi Jüri Tiitsu poeg Eduard ja vennapojad Arnold ja Julius : esimesed kaks viiulit, viimane vioolat. Ükski neist pillimeestest pole saanud muusikalist haridust, vaid olid iseõppijad. Nende hulgas oli väga musikaalseid mehi! Näiteks Eduard Tiits on kaasa mänginud nii viiuldaja kui ka klaverisaatjana mitmetes ansamblites, viimasel eluperioodil ka Tallinnas (elab hetkel Meriväljal). Samuti oli silmapaistva musikaalsusega Arnold Anderson.

Kui viiuldajad olid juba teatava mängulise vilumusega, siis ülejäänud pillimehed tegid A.Reinbergi juhendamisel alles esimesi samme pillide käsitlemisel. Et aga kõik need mehed olid üldiselt musikaalsed ja väga püüdlid, mispärast võis juba mõne aja pärast hakata kergemaid pillilugusid õppima, esmajoones tantsumuusikat. Ometi võeti juba sama aasta suvel ette tõsine ülesanne – endise Haimre mõisa küünis mängida saateks A.Kitzbergi näitemängule “Kosjasõit”. Publikut oli peol maaolude kohta palju, umbes 300...400 vaatajat-kuulajat.

Orkestiliige, violamängija Julius Tiits jutustas hiljem, et algul tuli orkester oma ülesandega kuidagi toime, kuid näidendi edenedes mindi mänguga lootusetult rappa. Olukorra päästis Tallinnast orkestri täienduseks kutsutud klaverisaatja. Üks ebaõnnestumise põhjustest oli kindlasti asjaolu, et küünis oli hämar, mis takistas nootide nägemist. Ebaõnnestumise peamiseks põhjuseks oli muidugi noore orkestri vähene suutlikkus ja võimete ülehindamine orkestrijahi poolt. Muidu kulges pidu suure menuga. Kui käesoleva töö koostaja järgmisel aastal Haimre kooli õpetajaks tuli, 'mängisid' väikesed lapsed samas küünis innuga “Kosjasõitu”.

1930.aastal toimus veel mitmeid üritusi.

5. jaanuaril toimus tantsuõhtu.

Jaanuarikuu esimesel poolel toimusid tantsukursused, mille lõpuõhtu toimus 15.jaanuaril.

Jaanuarikuu teisel poolel toimusid naiskomisjoni korraldusel keedukursused, mille lektoriks oli Orgita Kodumajanduskooli vastava eriala õppejõud.

24. veebruaril toimus pidu, kus kanti ette kaks O.Lutsu lühinäidendit : “Kalevi kojutulek” ja “Ärimehed”.

21. aprilli peoõhtul lavastati A.Kitzbergi “Neetud talu”.

9. novembril toimus põllumajanduspäev, mille kohta rohkemat ei ole teada.

16. novembri peol kanti ette H.Raudsepa “Mikumärki”.

27. novembri peol kanti ette “Minister kodukülas”.

1931

Aasta teisel poolel toimusid mõningad muudatused Ühingu juhtivate tegelaste hulgas. Koolijuhataja E.Ohtra ja õpetaja A.Reinberg kui kutseta pedagoogid vabastati oma töökohtadelt. Kasti kooli juhatajaks sai suurte kogemustega pedagoog Priidu Kochtitsky, õpetaja A.Reinbergi asemele õpetajaks Jaan Kranfeld (hilisem Kurepalu).

Orkestri juures võtab A.Reinbergi töö üle Arnold Anderson (hilisem Andressoo). Mõningaid juhtnõore töö jätkamiseks andis A.Reinberg, ülejäänut tuli õppida ise kas raamatutest või katse-eksituse meetodil. Näiteks harmoniseerimist ja orkestreerimist sai õpitud Rimski-Koršakovi “Harmoniaõpiku” järgi. Nii kirjutas ta ise igale pillile noodid. Orkestri peamiseks eesmärgiks sai pidudel tantsumuusika eest hoolitsemine. Mängiti tollal moes olnud tantsumuusika palu, nagu valss, polka, papiljon-polka, krakovjakk, vengerka, reinländer, pas de quatri, Kaera-Jaan, fokstrott jne.

Raskesti oli haigestunud senine koorijuht J.Tiits. Tema järglaseks sai J.Kranfeldt, kes muusikalise hariduse oli saanud Läänemaa Õpetajate Seminaris õppides heliloojalt Cyrillus Kreegilt ning klaveriõpetajatelt Riho Pätsilt ja Saulilt. Seni oli koori repertuaari kuulunud lisaks IX üldlalupeo repertuaarile põhiliselt vanemate heliloojate nagu A.K.Hermanni, M.Härma, M.Lüdig jt koorilaulud. Veel olid kiriku-pühadeks Märjamaa kirikus ettekandmiseks vajalikud laulud – need jäid jätkuvalt uue koorijahi ülesandeks. Aga pidudeks ja muudeks avalikeks ettekanneteks hakati võtma laule tollal üksikutel laululehtedel ilmuma hakanud “Lemmiklauludest”.

Meelde on jäänud neist menukaimatena slovaki rahvalaul 'Tantsi', T.Vettiku 'Külapillimehed', vist taani laul 'Põhjamaa väljadel' jt. Teine sari üksiklehti sisaldas eesti heliloojate loomingut. Neist on meelde jäänud menukamatena M.Lüdi 'Mets' ja 'Põlismetsa järv', populaarsed olid veel T.Vettiku 'Hõiskame kooris' ja 'Su Põhjamaa päikese kullas', M.Saare 'Kevade unistus' ja mitmed teised laulud.

Nagu eelmiste koorijuhtide (P.Vaher, J.Tiits) ajal sai segakoori meeshäältest moodustatud meeskoor. Selle repertuaarist võiks märkida K.Türnu 'Helju hella tuulekene', A.Lätte 'Malemäng' ja 'Kuldrannake', G.Ernesaksa 'Mai tuli' ja 'Hakkame mehed minema', J.Simmi 'Mulgimaale' ja 'Oma saar' ning mitmeid teisi laule. Üheks suuremaks saavutuseks meeskoori töös oli vist 1935.aasta juunis Märjamaa kirikus ettekantud 'Palverändurite koor' R.Wagneri ooperist 'Tannhauser' Märjamaa nn salongorkestri saatel. Segakooris oli umbes 30, meeskooris 8...10 lauljat.

Nagu juba eelpool sai märgitud, sai 1931.aasta sügisest Kasti algkooli juhatajaks Priidu Kochtitsky, kes Ühingu eriti aktiivselt kaasa ei löönud. Seda enam tõi ta uut kooliellu. Olles Eesti Õpetajate Liidu karskuskasvatuse toimkonna juhataja ja "Lootusringide Juh" toimetaja, organiseeris ta koolis õpilaste Lootus- ja Punase Risti ringid, anti välja šapirografeeritud ajakirja "Edu". Vist oli Kasti kool üks esimesi koole Eestimaal, kus koolijuhi algatusel hakati välja andma seinalehte 'Nädal', mis kajastas nädalas toimunud sündmusi koolis ja väljaspool kooli. Olles suur loodusesõber, avaldas ta seinalehes mitmesuguseid fenoloogiliste vaatluste tulemusi ja muid tähelepanekuid loodusest ning sellekohaseid ülesandeid õpilastele. Avaldati õpilaste omaloomingut, kasutati päevasündmustest ajaleheväljalõikeid. Laialdaseks arenes õpilaste kirjavahetus mitme eesti kooliga, eriti Randvere algkooliga Saaremaal. Nii omandasid õpilased juba koolis mitmesuguseid organisatsioonilise töö kogemusi ja isetegevuse algeid, mis hiljem kasuks tulid, kui nad osalesid juba väljaspool kooli organisatsioonides. P.Kochtitsky lahkus koolist 1931./1932. õppeaasta lõpul, asudes elama Keilasse oma majja ja olles samal ajal Tallinna I Algkooli õpetaja.

1932

Üheks pöördeliseks aastaks Haimre kultuuri- ja hariduselus saanud aasta. Selle aasta 20. novembril avati Haimre vallas uus kahekordne koolimaja Haimre Algkooli nime all. Senine Kasti algkool likvideerus ja nüüd võis HNRÜ hakata teostama oma unistust – ehitada tühjaks jäänud koolimaja ümber rahvamajaks.

Kuna uus koolimaja asus rohkem valla tsentris, suurenes Haimre algkooli õpilaste arv kahe klassikomplekti võrra nende õpilaste arvel, kes senini olid käinud Märjamaa algkoolis kui nendele lähemal olevas koolis.

Suurenes ka Haimre kooli õpetajate arv kahe võrra. Nendeks said Läänemaa Õpetajate Seminari lõpetanu Anton Tisler-Ulpus ja Läänemaa Ühisgümnaasiumi juures pedagoogilised kursused lõpetanud Vilhelmiine Brutus (hiljem Ulpus). Mõlemad, olles korteris endise Kasti kooli ruumes, võtsid aktiivselt osa HNRÜ tegevusest.

Haimre algkooli juhatajaks määrati Jaan Kranfeldt. Õppejõudude tegevuse arvel hoogustus märksa HNRÜ tegevus. Noortel oli vist õigus, kui nad nimetasid 1930ndate aastate algust Haimre ärkamisajaks.

Seoses Haimre uue koolihoone piduliku avamisega üks kõrvalepõige, mis näitab, et mineviku varjud ja vaimud ei taha alati uue ja areneva ees kergesti kaduda. Nimelt selleaegse kombe kohaselt pidi uus maja 'sisseõnnistama'. Seda toimingut sooritasid Märjamaa apostlik-õigeusu preester ja Märjamaa evangeelse luteri koguduse õpetaja pastor Lääne. Preester pidas oma kõne või jutluse lühidalt ja asjalikult. Pastor Lääne 'õnnistamine' koosnes aga ägedatest kallaletungidest kogu eesti koolile. Koolis ei tehtavat muud kui savioinaid ja tantsitakse. Õpetajad elavat ebamoraalselt jne. Nähtavasti oli pastoril kahju, et ta ei saa enam kooli 'katsumas' käia ja koolielule mõju avaldada nagu tema eelkäijad. Kui Märjamaa Õpetajate Ühingu juhatus palus pastorit oma väiteid kirjalikult argumenteerida, sai ühing pastorilt lakoonilise vastuse : "See on vist esimene kord ajaloo, et algkoolide kooliõpetajad pärivad oma koguduse õpetajalt aru tema jutluse kohta. Oma jutluse eest vastutan ma ainult Jumala ja piiskopi ees, mitte aga algkooli kooliõpetajate ees." Pastorile ei meeldinud, et teda pastoriks nimetati. Tema oli õpetaja, meie aga kooliõpetajad.

Materjalid pastori kõne ja tema vastuse kohta saadeti 'Õpetajate Lehele', kus ilmus paar pikka joonealust pastor Lüüge kohta. Need toimetati pastor Läänele. Hiljem pastor ütelnud, et kuigi see oli tema poolt teravasti öeldud, eks selle võiks siis ka unustada. Eks me siis hiljem ka püüdsime seda teha ja jälle lauljate soovil ka kirikus laulmas käia, mille vahepeal protestiks katkestasin.

24. veebruaril toimus piduõhtu, mille kavas peale koorilaulude ja muude ettekannete oli näidend 'Millest kaebasid kahurid'. Lõpuks tants. Osavõtjaid 141.

28. märtsil toimus huviõhtu kõne, koorilaulude ja deklamatsioonidega, koosviibimine teelaual. Lõpuks tants orkestri saatel.

16. aprillil toimus tantsuõhtu.

6. novembril oli tantsukursuste lõpuõhtu, millised kursused toimusid oktoobri lõpul ja novembri algul.

26. detsembril toimus pidu, mille kavas oli K.Ruttofi näidend 'Väimehed'. Osavõtjaid peost 125.

1933 – Haimre Noorte Ring

15. jaanuaril toimus tantsuõhtu.

17. aprillil piduõhtu. Kavas Lemetsi näidend 'Talupoegade president'. Osavõtjaid 91.

Suvel võttis laulukoor osa X üldlaulupeost.

26. novembril toimus pidu Agnes Taar'i näidendiga 'Kõrgemäe noored'.

26. detsembril toimus pidu Luksi näidendiga 'Õpetatud sulane'. Osavõtjaid 200.

Sissetulek peost Kr 93.20, väljaminek peost Kr 18.90, ülejääk Kr 74.30. Sissetuleku hulgas oli ka sissetulek einelauast, mille pidudel korraldas naisosakond. Ained einelauaks osteti põhiliselt kauplustest, osalt toodi kodunt. Alkohoolseid jooke einelauas ei müüdüd.

Et kooli lõpetanud noortel ei katkeks side kooliga, organiseerisin sel sügisel kooli lõpetanud noortest kooli juurde vilistlasrühma, mille nimetasime Haimre Noorte Ringiks. Eesmärk oli edasi arendada noorte võimeid organisatsioonilises töös ja isetegevuses. Pakkuda noortele huvikohast ja neid arendavat tegevust. Töö põhivormiks oli õpiringiline töö. Esimesel tegevusaastal oli õpiringi töö põhiküsimuseks kõneoskus, et noored õpiksid oma mõtteid väljendama ja kuulajaskonna ees esinema. Eesti Haridusliidu poolt korraldatud õpiringidevahelises

-8-

võistluses sai HNR ergutusauhinna. Kuna algkooli lõpetanud noored oma vanuse tõttu ei saanud astuda HNRÜ liikmeks, kujunes HNR nagu vahelüliks kooli ja HNRÜ vahel. Teda võis nimetada ka HNRÜ noorte sektsiooniks, sest hiljem said enamikust ringiliikmeist aktiivsed HNRÜ liikmed. HNRi kuulus ligikaudu 20 liiget.

1934

Mõningase ettekujutuse HNRÜ tegevusest annab igal aastal jaanuaris enne peakoosolekut toimunud juhatuse koosolekul koostatud eeloleva aasta eelarve. Olgu siinkohal näitena toodud 1934.aasta eelarve, mis koostati juhatuse koosolekul 19.jaanuaril :

I KULUD

1. Pidude korraldamiseks	Kr 100.00
2. Raamatukogu täiendamiseks ja lugemislaua korraldamiseks	Kr 30.00
3. Kursuste ja loengute korraldamiseks	Kr 45.00
4. Inventari soetamiseks	Kr 20.00
5. Orkestri ja laulukoori kuludeks	Kr 20.00
6. Posti- ja kantseleikulud	Kr 10.00
7. Küte ja valgustus	Kr 20.00
8. Spordiringi toetuseks	Kr 13.00
9. Ettenägemata kulud	Kr 50.00
10. Rahvamaja ehitusfondiks	Kr 545.31

Kokku Kr 853.31

I TULUD

1. Pidudest	Kr 300.00
2 Liikmemaksudest	Kr 25.00
3 Ettenägemata tulu	Kr 20.00
4 Hoiusummade %	Kr 86.00
5 Kassa saldo	Kr 422.31

Kokku Kr 853.31

Põhiliselt samade punktidega ja mitte väga suurte muudatustega summades, va summad rahvamaja ehitamiseks, on eelarved koostatud ka teisteks aastateks.

HNRÜ liikmete arv 1934.aasta algul oli 49. Ligikaudu 50 liiget on ka järgnevatel aastatel, tõustes 1938.aastal 61ni ja 1939.aastal 67ni, milline arv jäi püsima ka 1940.aastal. Enamik Ühingu liikmeist oli pärit endise Kasti koolimaja ümbritsevatest küladest umbes kolme kilomeetrise raadiusega, milline ala hõlmas järgmisi külasid ja asundusi : Järgküla, Altküla, Alaküla, Nihu küla, Orgita külad (Orgita Suurküla, Rassiotsa ja Kõrtsuotsa), Moka küla, Lokuta küla, Nõmmeotsa küla, Mõisamaa Metsküla, Kasti ja Mõisamaa asundused. Hoopis vähe oli liikmeid Haimre valla teisest poolest – Haimre asundusest ja Haimre küladest, mis Kasti koolimajast asuvad kaugemal.

Sotsiaalsest seisundilt on liikmed rõhuvas enamuses keskmistest ja väiketaludest. Suurtalusid ümbruses õieti polegi, vast mõni Orgita Suurkülas. Liikmete hulgas on ka väheseid ümbruses elavaid ametnikke ja ametmehi. Enamuses on liikmed nooremad -

inimesed, kuid on ka vanemaid. HNRÜ liikmeks astub Ühingu lõppaastail ka kohaliku (Koha) ketrusvabriku ja veski omanik Aleksander Järbach, kes propageerib koosolekuil kodukaunistamist. Uusi liikmeid võeti tavaliselt vastu aastakoosolekul, mis toimus jaanuari lõpul. Vastu võeti kõik, kes soovi avaldasid. Osa HNRÜ liikmeid oli ka teiste kohalike seltside liikmeid nagu Haimre Vabatahtlik Tuletõrje Ühing ja Haimre Masinatarvitajate Ühing.

Ühingu juhatus oli algul 5-liikmeline, hiljem 7-liikmeline. 1934.aastal kuulusid Ühingu juhatusse esimees Arnold Anderson – väiketalupoja poeg, esimehe abi August Kobrand – spordiorganisatsioon, sekretär Anton Tisler-Ulpus – Haimre algkooli õpetaja, sekretäri abi Jaan Kranfeldt – Haimre algkooli juhataja ja laekur Karl Kingissepp – keskmik talupidaja.

Lugemislaua jaoks telliti 1934.aastal järgmised ajakirjad :

1. "Käsitööleht"	Kr 3.50
2. "Maanaiste Kodu"	Kr 1.00
3. "Taluperenaine"	Kr 3.60
4. "Aed"	Kr 2.00
5. "Eesti Spordileht"	Kr 3.00
6. "Muusikaleht"	Kr 2.00
7. "Kodu"	Kr 6.00
8. "Eesti Noorus"	Kr 1.80

Põhiprobleemiks 1934.aastal kujunes rahvamaja ehitamise küsimus. Ühingu algatusel oli Haimre vallavolikogu esitanud Siseministeeriumile avalduse, et endine Kasti koolimaja antaks üle seltside kasutusse. Peale HNRÜ oleks rahvamaja kasutajaks ka Haimre Vabatahtlik Tuletõrje Ühing. Millegipärast pole Siseministeerium seda otsust kinnitanud. Alles Ühingu ja vallavalitsuse esindajate ühisel käigul Sise-ministeeriumisse saadi jaatav otsus.

Raskusi tekkis ehitusprojekti saamisega. Projekti valmistamine oli antud teostada Märjamaa aleviku vahel Pärnu maanteel asfaldkatte valmistamist juhatanud insenerile Kannelaule. Kuid mitmekordse meeldetuletamise peale vaatamata polnud insener Kannelaud projekti valmistamisele asunud. Projekti valmistamine otsustati anda arhitekt L. Johansonile. Kuid ka tema polnud oma ülesannet täitnud. Siis otsustati projekti valmistamine anda Põllumajanduse Ehitus valitsusele, kus projekt lõpuks valmis ja 2. juulil 1935 otsustas juhatus volitada Ühingu esimeest A.Andersoni projekti vastu võtma ja lepingut sõlmima. 21. juulil 1935 toimus HNRÜ ja Haimre Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu juhatuste ühine koosolek, kus koostatakse Haimre rahvamaja kodukord, võttes aluseks A.Kurvitsa brošüüris 'Rahvamaja' avaldatud kodukorra projekt mõningate muudatuste ja täiendustega selle 15.paragrahvi juurde.

1. veebruaril korraldas spordiring raskejõustiku kursuse.
24. veebruaril korraldati pidu, mille kavatas A.Kitzbergi näidend 'Püve talus'. Peolisi 170, tulu Kr 89.74, kulu Kr 26.67, ülejääk Kr 63.07.
8. juunil võttis Ühingu sega- ja meeskoor osa Haapsalu laulupäevast.
26. augustil korraldati pidu B.Kangarmanni näidendiga 'Sulase südameraasuke'.
26. detsembril toimus pidu P.Pinna näidendiga 'Laura praegu nõrk'.

Üldiselt pidudeks oli kujunenud põhiliselt neli kindlat tähtpäeva aastas : 24.veebruar, kevad-, suvi- ja jõulupühad, tavaliselt pühade teine päev. Peale nende nelja kindla päeva, korraldati vahel pidusid ka veel teistel päevadel. Enamasti toimusid enne näitemängu laulukooride ettekanded. Peale ettekannete toimus alati tants HNRÜ orkestri saatel. Orkestri puhkepausi ajal korraldati ringmänge. Laulumängude lauludest on meelde jäänud jalutamise ajal 'Üks jahimees läks metsa', Mu isamaa armas', 'Siidilipp ja hõbepurjed', tantsu ajal polka 'Sui oli kätte tulemas', valss 'Valusad on armuhaavad', 'Oh, Maali, Maali, sa ei tea'... Kõik pole meeles.

Pidude keskmine sissetulek enne uue rahvamaja saali avamist oli ca 75 krooni, väljaminek 25 krooni, ülejääk 50 krooni. Peale uue rahvamaja saali avamist oli peo keskmine sissetulek 120 krooni, väljaminek 35 krooni, ülejääk 85 krooni. Keskmine külastajate arv enne uut saali oli 135, peale ca 200. Rekordiline oli külastajate arv uue rahvamaja saali avamisel 24.veebruaril 1937.aastal – 295. Samuti oli rekordiline sissetulek – 198.92 krooni, ülejääk 149.09 krooni. HNRÜ peod olid populaarsed ka Märjamaa alevikus, kust tavaliselt käis rohkesti külastajaid.

HNRi põhiliseks tegevuseks sel aastal oli seltskondliku kasvatuse õpiring. Korraldati 14 töökoosolekut. Koosolekud pakkusid elavat vestlus- ja vaidlusainet, kohalike olude ja tavade vaatlemis ja seisukohavõtte nende suhtes. Eesti Haridusliidu õpiringide-vahelisel võistlusel saadi II koht. Veel käidi suvel ekskursioonil Kesk-Eestis.

1935/1936

1935./1936. aasta oli HNRile, aga samuti HNRÜle tegevusrohke. Haimre algkooli seinalehes, mida seekord toimetas HNR, 'Seinaleht nr 6' on toodud järgmine HNRi töökava 1935/36. õppeaastaks :

- 1 Korraldada vähemalt 15 töökoosolekut tööhooajal. Lavakunsti õpiringi teoreetilise töö aluseks võtta A.Üksipi "Lavakunsti õpiringi kava". Põhiraamatuks kasutada sama autori "Teatrikunsti alused" ja Metua "Näitleja-asjaarmastaja käsiraamat".
- 2 Kava täiendada küsimustega eesti teatrikunsti ajaloost, eesti tuntuimatest näitekirjanikest (Koidula, Kitzberg). Seoses Kitzbergi 'Libahunt' lavastamisega, käsitleda libahundi probleemi mineviku taustal. Tähtsamad eesti lavategelased.
- 3 Praktilisel alal harjutada ja ettekandeks viimistleda üks algupärane draama, komöödia ja laulumäng. Harjutamiseks komöödia alal otsustati võtta Koidula 'Säärane mulk', draama alal Kitzbergi 'Libahunt', laulumängu küsimus jäi esialgu lahtiseks. Näidendi avaliku ettekande järel toimuks ühine arvustus.
 - a) harjutada näo jumestamist – juhiks õpiringi abijuhataja õpetaja Ulpus;
 - b) harjutada žesti ja miimikat – juhiks õpiringi juhataja J.Kurepalu;
 - c) ilulugemise teooria ja praktika. Praktilise õppe tulemusena ettekanded pidudel ja aktustel, töökoosolekute sisustamiseks.
- 1 Raamatuaasta puhul korraldada kaks avalikku kirjandusõhtut mõne tuntud kirjaniku elu ja loomingu põhjalikuma käsitlemisega, valgustades ühtlasi kohalikke kultuurielu nähtusi (raamatute loendus, uuema kirjandusega tutvumine jne). Kaasa aidata Haimre algkoolile ja teistele organisatsioonidele raamatukogu paremale järjele tõstmiseks.
- 2 Jätkata oma ajakirja väljaandmist ja seinalehe toimetamist.
- 3 Korraldada jõulupuu.

- 4 Korraldada iseseisvalt üks pidu õpiringile sissetuleku hankimiseks.
- 5 Suvisel tööperioodil korraldada üks ekskursioon ja kaunistada koduümbrust.

Ma ei mäleta, millise auhinna sai HNR 1935/36. tegevusaasta eest näiteringi õpi-ringina. Igatahes oli koht esimeste hulgas, saadi preemiaks hulga kirjandust.

1935/36.aastal toimus kaks ülevabariigilist aktsiooni – nimede eestistamine ja Raamatuaasta eesti raamatu 400-aastase juubeli tähistamiseks, nagu siis eesti raamatu vanuseks arvati.

Nimede eestistamisel sai J.Kranfeldt nimeks J.Kurepalu Kure talu nime järgi, kust tema isapoolne suguvõsa oli võrsunud Kuusalu kihelkonnas Kiiu vallas. Anton Tisler-Ulpusest sai Anton Ulpus.

Raamatu Aasta raames toimus HNRÜ-l koos HNRi ja Haimre algkooliga mitme-suguseid üritusi, mida organiseeris Haimre Valla Raamatu Aasta Komitee, koosseisus esimees J.Kurepalu, abiesimees A.Anderson, sekretär vallaametnik E.Kingissepp, sekretäri abi noor Kasti asutalust A.Tiits ja laekur Haimre vallavanem Mihkel Luht.

Raamatu Aasta üritustest tuleks nimetada nelja.

22.septembril 1935 toimus raamatute näitus vanima, põhiliselt kohapealt kogutud kirjanduse väljapanekutega ja aktus ühes Ühingu peoga Ühingu avaliku raamatukogu heaks Haimre koolimajas.

8.detsembril 1935 toimus Haimre algkooli pidu HNRi kaasabil kooli raamatukogu heaks.

5.-15.jaanuarini 1936 toimus raamatuloendus Haimre vallas.

18.jaanuaril 1936 toimus Lääne Maavalitsuse rändraamatunäitus Haimre algkooli ruumes ja HNRi poolt korraldatud kirjandusõhtu.

Puhas sissetulek pidudest raamatukogude heaks oli HNRÜ-l Kr 66.60 ja Haimre algkoolil Kr 49.34.

Raamatu Aasta jooksul oli muretsetud raamatuid HNRÜ (Haimre valla avalikku) raamatukogusse 59 köidet Kr 163.18 eest ja Kooli raamatukogusse 135 köidet Kr 110.00 eest, peale selle Haridusministeeriumi poolt kingitud 37 köidet Kr 64.45 eest. Kokku oli avalikus raamatukogus 750 köidet ja kooliraamatukogus 770 köidet.

Ränd raamatunäituse kohta märgib HNRi poolt toimetatud seinaleht 'Nädal' : “18.jaanuaril oli Haimre koolis Maavalitsuse ränd raamatunäitus 450 raamatuga. Näituse juhiks oli hr Lindvers (tagavara õpetaja Läänemaal). Näitusel olevaid raamatuid jälgiti huviga. Ostusid tegid Ühing Kr 60.70 eest, J.Topmann ostis Metsanurga 'Ümera jõel', O.Alliksaar Hamsuni 'Maa õnnistus', T.Akermann 'Põllumehe käsiraamatu', J.Kurepalu Rohti 'Väikesed rändurid' ja P.Proodo 'Aine saladused'. Paljud kurtsid majanduslikku kitsikust ja raamatute kallidust, mis takistavat raamatute muretsemist hääst tahtest vaatamata.”.

Raamatunäitusele järgnenud HNRi poolt korraldatud kirjandusõhtust kirjutas samas seinalehes A.U. (Anton Ulpus) : “Teiseks suuremaks ürituseks oli 18.jaanuaril kirjandusõhtu, kus pikema ettekandega esines õpetaja Ulpus eesti kirjanduse

vanameistri E.Vilde loomingust.Peale selle kõneles veel hr Lindvers, rändraamatunäituse juht, seletades raamatu tähtsusest ja vajadusest. Vilde eluloo kandis ette noorteringlane M.Luts. Vilde loomingu iseloomustamiseks kanti ette katkeid : P.Proodo 'Mahtra sõjast', A.Anderson 'Sõbrast', A.Limberg naljajutust 'Seisma jäänud kell', A.Anderson, H.Kingissepp ja J.Tiits katke 'Pisuhännast'. Schützi deklamatsiooniga esines õpiringlane S.Luts. Peale selle andis J.Kurepalu lühikese ülevaate raamatuloenduse tagajärgedest. Kirjandusõhtu oli sisukas ja huviga jälgis seda umbes 200 osavõtjat.”.

Huvi võiks pakkuda Haimre vallas 5.-15.jaanuarini korraldatud raamatuloendus, millest kokkuvõtlikult kirjutas samas seinalehes J.Kurepalu : “Haimre vallas oli 450 elamut 1700 lugemisealise inimesega. Neis elamuis leidis raamatuloenduse ajal 19760 eestikeelset teost e ligikaudu 20000 teost. Ühe elamu kohta tuli keskmiselt 44 raamatut, ühe lugemisealise isiku kohta ligikaudu 12 teost, mis oli märksa suurem arv, kui naabervallas Märjamaal. Laenutatud oli kogudest ja naabreilt 9700 teost, mis keskmiselt iga lugemisealise isiku kohta tegi 5,5 teost, milline oli võrdlemisi rahuldav arv.

Ajalehti ja ajakirju loetakse võrdlemisi rohkesti. Üldse oli tellitud 404 mitmesugust ajalehte ja 427 ajakirja, mis keskmiselt tegi iga elamu kohta ühe ajalehe ja ajakirja. Loetavamaid ajalehti oli 'Maa Hää' (148 tellijat), 'Teataja' (72 tellijat), 'Päevaleht' (59 tellijat) ja 'Uus Eesti' (33 tellijat). Ajakirjadest olid loetavamad peale 'Eesti Tuletõrjuja' (83 tellijat) ja 'Maleva Teataja' (66 tellijat) 'Taluperenaine' (34 tellijat), 'Uus Talu' (29 tellijat), 'Talu' (18 tellijat) ja 'Eesti Naine' (18 tellijat). Rohkesti oli tellijaid ka noorte õpilaslehel – 28 tellijat.

Aasta jooksul oli juurde muretsetud köiteid võrdlemisi vähe, üldse 730, mis elamu kohta tegi keskmiselt 1,6 teost. Need olid enamasti igapäevases elus tarvitavad praktilised käsiraamatud, ilukirjandust nende hulgas oli pisut.

Raamatuid hoitakse enamasti üldkappides ja riulitel või laiali. Talu raamatunurk ootab veel enamasti korraldajat kätt. Siiski oli olemas raamaturiiuleid 33 kohas ja kapid 46 kohas.

Muud raamatud peale kalendrite ja mõnede vaimulike raamatute ei ole veel jõudnud muutuda maja paratamatuteks esemeteks paljudes kohtades. Siin ootab noorpõlve laialdane tööpõld. Kuid enne, kui raamat suudab endale väärilise koha majas, peab olema saavutatud teatud majanduslik jõukus ja arusaamine kultuurist ja kodu-kultuurist. See kõik ei sünni üleöö. Sellega on ehk ka seletatav, miks Raamatu Aasta propaganda ei ole andnud senini vähemalt kohapeal silmapaistvaid tulemusi isiklike raamatukogude korraldamise alal. Kooli ja avalik raamatukogu on raamatu aasta jooksul märgatavalt paremale järjele jõudnud. Noored, teie olete kõik raamatusõbrad! Jääge selleks ka siis, kui on taludes-kodudes teie 'olemine ja tegemine' ! Tõstke raamat ausse !”

Koolipeol 8.detsembril kanti HNRÜ õpiringlaste poolt õpiringi praktilise tööna valminud L.Koidula 'Säärane mulk'. Ettekande arvustuses märgib nimetatud seinalehes õpiringlane I.Tiits muuseas järgmist: “...Nagu pärast rahva suust kuulsin, olevat näidend hästi korda läinud, mille eest pean kõige pealt tänu avaldama hr Kurepalule kui näitejuhile. Pole mitte kerge hüpelda kord ühte kord teise osasse, näidata kõigile igat liigutust, igat sammu laval ja seda veel nii, et see oleks loomulik, eluline ja publikule jätaks hää tervikulise mulje. Publikult sai näidendile osaks parim arvustus, mis Haimres seni oma tegelastega on ette kantud.”

Suuremaid erakogusid Haimres (raamatuloenduse andmeil). Raamatuloendusel selgus, et suurima erakogu Haimre vallas omab Metsküla Roogu talu peremees J.Toppmann. Kogus leidub 662 köidet mitmesugust kirjandust. Leidub ka hulk vanemat võrdlemisi haruldast kirjandust ja dokumente. Suurem osa kogust moodustab mitmekesine tarbekirjandus. Leidub ka ilukirjandust. Kogu on paigutatud kahte raamatukappi.

Taluraamatukogudest tuleks järgmisena mainida Haimre Nõmmküla Raadiku talu omaniku hr Pilviku 416-köitelist kogu. Sisaldab ainult põllumajanduslikku kirjandust. Üle 300-köitelise kogu kogu omab Jõeääre küla Sõeru talu (327 tk) ja Kasti asunduse Tiigepere talu omanik J.Tiits (334 tk). Sisult võrdlemisi väärtuslikku kogu omab Aruküla Jaagu talu omanik Leesmann.

Ametnikest omavad suuremad kogud dr Rumma (500 tk), Märjamaa jaamaülem (500 tk), J.Jalakas (450 tk – väga väärtulik kogu!), J.Nurk (350 tk), A.Ulpus (315 tk), J.Kurepalu (280 tk), J.Limberg Sulul (250 tk) jne.

1936 – rahvamaja ehitamise aasta

Rahvamaja ehitamise küsimust arutati mitmel juhatusel ja ka peakoosolekul. Et ehitamise kulusid kokku hoida, otsustati kõik massilised erioskusi mittedõudvad tööd teostada tasuta talgute korras : metsamaterjali langetamine ja väljavedu saeveskisse, sealt valmismaterjal ehitusplatsile, pae väljavedu paemurrust, ehituse lammutamise ja ehituse ümbruse ehitus- ja lammutusprahist puhastamine. Kuna laenu polnud läinud korda saada, Ühingu enda pidudest kogutud umbes 2000 kroonist ei piisanud korraga kogu ehituse teostamiseks, otsustati ehitustööd vähempakkumise teel välja anda osadekaupa.

Ehitusprojekt oli Teedeministeeriumi poolt 20.märtsil 1936 kinnitatud ehituslepingus oli ettenähtud.

Müüritöid hakkas tegema kohalik ehitusmees Eduard Oppi hinnaga Kr 7.45 üks ruutsüld. Lõpetas tööd 15.juuniks 1936. Järgmisena teostas E.Oppi näitlejate ruumide ehitamise, aknalengide sissepanemise ja aknaavade raiumise hinnaga 30 senti tund. Rahvamaja ukSED ja aknad valmistas Edgar Anderson. Sindlisaagija Kustas Treier saagis rahvamaja katuse tarvis sindlid hinnaga 18 senti sokk.

Eesti Haridusliidu dekoraator valmistas lavasisustuse ja dekoratsioonid 1000 krooni eest. Rahvamaja saali ja lavaosa valmisid 1937.aasta algul ning 24.vebruaril toimus uues saalis esimene piduõhtu. Rahvamaja alumise korruse plaan kujunes ligikaudu joonisel kujutatule.

Peale rahvamaja ehitamise ja raamatuaasta ürituste toimus 1936.aastal veel üks suurem sündmus. Nimelt otsustasid HNRÜ, Märjamaa Haridusselts ja ÜENÜ Märjamaa Osakond (ÜENÜMO) ühiselt korraldada 1936.aastal IV Märjamaa laulupäeva.

Moodustati ühine laulupäeva toimkond, kuhu kuulusid : esimees J.Piliste – Märjamaa algkooli juhataja, abiesimees ja lastekooride üldjuht J.Kurepalu – Haimre algkooli juhataja, sekretär V.Pöldre – Lääne-Eesti Ühispanga ametnik, abisekretär E.Pits –

-14-

Märjamaa algkooli õpetaja, laekur A.Anderson – HNRÜ esimees ja Haimre rahvamaja juhataja, abi laekur K.Tammaru – Lääne-Eesti Ühispanga ametnik.

Et laulupäeva eeltöödeks raha saada, otsustasid korraldavad organisatsioonid korraldada ühise kavaga kaks kontsert-balli – ühe Märjamaal, teise Haimres. Märjamaal toimus see 1.jaanuaril 1936.aastal. Kava vaata kavalehelt.

Sama kavaga toimus kontsert-ball Haimre algkooli ruumides 26.jaanuaril.

Laulupäev korraldati 21.juunil 1936 Orgita Kodumajanduskooli pargis (2 km Märjamaalt Tallinna poole). Rongkäik algas Märjamaalt. Osa võttis 26 segakoori üle kuuesaja lauljaga põhiliselt Läänemaalt, üksikud koorid ka Pärnu- ja Harjumaalt. Pilli-koore võttis osa viis 80 mängijaga, 5 lastekoori Märjamaa ja Haimre valdadest ning üks lastekoor Vigalast, kokku ligikaudu 200 lauljaga. Ühendkoore juhatas Tuudur Vettik, pillikoore Julius Vaks ja lastekoore Jaan Kurepalu.

Koostöö kolme laulupäeva korraldanud organisatsiooni vahel jätkus ka hiljem. Nii korraldati ühise ja sama kavaga kontsert-ballid 21.veebruari 1937 Märjamaa rahvamajas ja 14.märtsil samal aastal Haimre rahvamajas. Kokku mõlemast kontsert-ballist saadi sissetulekut Kr 119.15, kulutati Kr 47.48. Ülejääk Kr 71.67 jagati võrdselt kolme organisatsiooni vahel.

Rahvamaja ehitamine jätkus. 1937.aasta lõpuks õnnestus saada Eesti Maapanga kaudu laenu Kr 1500, mille arvel võis jätkata alumise korruse kõrvalruumide väljaehitamist, kuid sellestki summast ei piisanud lõplikuks väljaehitamiseks, kuigi oli kavas rahvamaja ehitamine lõpetada 1937.aastal. Alles 1939.aasta 4.juunil teatati, et Haridusministeerium oli määranud rahvamajade ehitamisfondist Kr 2000 Haimre rahvamaja ehitamise lõpetamiseks. Kuid kätte saadi see summa 1940.aastal – 26.mail otsustati juhatuse koosolekul laenu vastutavatel käemeestel Jaan Masingul ja Bernhard Oppil vastavald laenu kättesaamise volikirjad notariaalselt vormistada.

1940.aastal ka rahvamaja ehitamine lõpetati. Niisiis suudeti rahvamaja tegelik ehitamine lõpule viia 5 aasta jooksul. Eeltööd, näiteks plaani valmistamine, raha kogumine, aga algasid tunduvalt varem.

Arnold Anderson. Suuri teeneid Haimre rahvamaja ehitamisel, selle töö organiseerimisel ja tööde juhendamisel oli HNRÜ kauaaegsel esimehel Arnold Andersonil, kes ühtlasi oli valitud HNRÜ ja Haimre Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu juhatuste poolt Haimre rahvamaja juhatajaks. HNRÜ esimehena ja rahvamaja juhatajana kui ka inimesena omas Arnold Anderson /hiljem Andressoo/ suure autoriteedi ja populaarsuse. Seepärast on põhjust siinkohal lähemalt peatuda tema elukäigul.

Arnold Anderson sündis 17.detsembril 1900.aastal Pärnumaal Are mõisas, kus tema isa Jaan Anderson oli mõisa puusepaks. See mõis kuulus Haimre mõisa omanikule. Tööülesande täitmise järel Ares, tulid Arnoldi vanemad tagasi nende päriskoju Haimre valla Nõmmeotsa külas Nagu talusse ja isa jätkas puusepa tööd Haimre mõisas. Hiljem kolisid nad Märjamaa-Kasti maantee ääres asuvasse Nõmmekõrtsi väiketallu.

Arnold õppis Kasti vallakoolis 3 aastat. Tahtis siis õppimist jätkata Järvakandi ministeeriumikoolis, kuid nõrga tervise pärast ei lubanud ema teda kodunt kaugemale. Õppis siis eraviisiliselt veel paar aastat Kasti vallakooli juhataja Mihkel Kroonmanni juures, omandades põhimises osas ligikaudu ministeeriumikooli lõpetanu teadmised.

Isalt õppis Arnold ja noorem vend Edgar puusepa ameti, kes mõlemad olid ümbruses hinnatud meistrimehed.

Kui 1923.aastal asutati HNRÜ, võttis 23-aastane Arnold Anderson selle tööst aktiivselt osa, algul juhatuse liikmena, paari aasta pärast juba esimehena. Oli raamatukogu juhataja, laulukoori, orkestri ja näiteringi liige, hiljem vimmas kahe juhataja.

Suur osa tööpäevade õhtutest aga peaaegu kõik pühapäevad olid temal seotud Ühingu ja rahvamaja mitmekülgse tegevusega ja seda kõike ilma mingisuguse rahalise tasuta. 30.jaanuaril 1938.aastal kinnitab HNRÜ peakoosolek üksmeelselt juhatuse otsuse määrata esimehele A. Andersonile Kr 100.- tasu energilise tegevuse, tasuta tehtud töö ja kulutatud aja eest rahvamaja ehitusel. See on ka ainuke rahaline tasu, mis A. Anderson oma suure töö eest HNRÜ esimehena ja Haimre rahvamaja juhtajana on saanud. Siis, kui rahvamajja tulid palgalised töötajad, A.Anderson enam rahvamaja juhataja ei olnud. Kuid ta jätkas tööd orkestriga. Oma elu viimased rohkem kui paarkümmend aastat töötas ta väga hinnatud ja autoriteetse ehitusbrigadirina kohalikus "Tasuja" kolhoosis. A.Anderson-Andressoo suri 1969.aastal. Tema matused kujunesid suureks austuse avalduseks ühele silmapaistvale Haimre mehele.

HNR hilisemateks õpiringi teemadeks oli kodukaunistamine ja korrastamine, aiandusega seotud küsimused. Korraldati mahlavalmistamise kursused. Võeti osa maanoorte ringide vahelisest võistlusest. Saadi ühel aastal preemiaks vilja puhtimise aparaat, mis oli esmane selletaoline ese ringi piirkonnas ja leidis elavat kasutamist. Veel korraldati pidusid, käidi ekskursionidel, koostati oma aastaraamatut ja anti perioodiliselt välja oma ajakirja. Külvipühal, 2. juunil 1940.aastal korraldati Märjamaa rahvamajas pidu, mille kavas oli A.Mälgu näidend 'Isade tee', lavastajaks J.Kurepalu.

HNRÜ viimased tööaastad kujunesid põhiliselt samuti nagu eelnevad. Kroonikast võiks ära märkida järgmist .

17. veebruaril 1935.aastal toimus helilooja Aleksander Lätte 75.sünnipäeva puhul tema austamise õhtu Haimre koolimajas, kus oli kavas J.Kurepalu ettekanne tema loomingust ja elust ning HNRÜ sega- ja meeskoori ettekanded tema koorilauludest.

Juunis 1938.aastal võttis HNRÜ segakoor osa XI üldlaulupeost. Eelnevalt oli segakoori naislauljad valmistanud endale Eesti Rahva Muuseumi poolt väljaantud raamatu 'Eesti rahvarõivad' järgi Märjamaa kihelkonna endiste rahvarõivaste alusel ühtlased rahvarõivad.

4. veebruaril 1940.aastal korraldati ühine Miina Härma ja Aleksander Lätte austamise õhtu kontserdiga Haimre rahvamajas.

8. novembril 1940.aastal korraldati Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 23.aastapäevale pühendatud aktus Haimre rahvamajas, mille kavas oli kõne, A.Kallase näidend 'Bernhard Riives', muusikalisi ja tantsuettekandeid Tallinna Konservatooriumi õpilastelt, laulukoori ettekandeid ja deklamatsioone.

Lõpetuseks mõni sõna lisaks autorist.

Jaan Kranfeldt-Kurepalu sündis 12. juulil 1903.aastal Kuusalu kihelkonnas Kiiu vallas Kure talus. Kui ta oli 2-aastane, siirdusid vanemad Tallinnast ca 30 km kaugusel asuvasse Kääniku kõrtsi Narva maantee ääres. 1912.aastal kolisid vanemad Läänemaale Kullamaa kihelkonnas Koluvere vallas asuvasse Käända mõisa rendimaile. 1914.aastal läks Jaan õppima Märjamaa kroonalgkooli, mille 7 klassi (siis juba Märjamaa 7-klassiline algkool) sai läbi 1921.aastal. Järgmisel aastal jätkusid õpingud Läänemaa Õpetajate Seminaris 2.klassis ja seminari lõpetas J.Kurepalu 1927.aastal.

Seminaris huvitas autorit väga toleaeagne noorsooliikumine. Võeti osa Läänemaa Õpetajate Seminari Õppur-Ühingu delegaadina Eesti Noorsoo Keskliidu ja Eesti Noorsoo Karskusliidu kongressidest Tartus ja Rakveres. Seminaris sai osaletud mitmest Õppur-Ühingu juures tegutsevast ringist – näie-, kirjandus- ja karskus-ringidest. Autor luges huviga noorsoo ajakirja 'Uudismaa' ja hiljem 'Kevadikku'. Muuseas oli viimane tellitud igale Õppur-Ühingu liikmele (ca 100 eksemplari). 1926.aastal sai loetud tollal illegaalselt ilmunud ajakirja 'Noor Proletaarlane' ja mõtiskletud sügavalt, milline saab olema tema tee – kas revolutsioonilise või rahvuslik-demokraatliku noorsoo ridades. Kui ta oleks võrsunud tööliskeskonnast, siis oleks tõenäoliselt kaasa mindud revolutsioonilise noorsooga. Kuid autor oli pärit põlisest talupoja traditsioonidega perekonnast, mis sai valiku tegemisel kaaluvaks. Teatud progressiivne suund on autori arvates juhtinud teda eluteel ja suunanud tema samme. Teatud mõjutusi sai ta isalt, kes sündinud 1857.aastal, oli suur Jakobsoni austaja ja innukas 'Sakala' lugeja. Ka elus püüdis ta Jakobsoni ideid teostada.

Peale seminari lõpetamist määrati Jaan Martna valla Martna algkooli õpetajaks, kus sai töötatud 1931.aasta kevadeni. Martnas sai asutatud ÜENÜ Martna osakond, selle juurde laulukoor. Koolis sai asutatud lootusring. Ring andis välja šapirgrafeeritud ajakirja. Oldi kirjavahetuses paljude koolidega.

1931.aasta sügisest määrati autor Haimre valla Kasti algkooli õpetajaks ja aasta pärast Haimre algkooli juhatajaks, kus juhatajana-direktorina töötas ta 1958.aasta sügiseni. Kuni 1961.aasta sügiseni oli ta veel samas koolis õpetaja ja edasi Tallinna 21.Keskooli õpetaja. Alates 1971.aastast töötas autor Tallinna Pedagoogilises Instituudis õppemeistrina ja elas Tallinnas Meriväljal.

KASUTATUD ALLIKAD :

1. HNRÜ juhatus ja peakoosolekute protokollid 1923-1940;
2. Meinhard Uustalu materjalid;
3. Koostaja ja HNRÜ endiste liikmete – Julius ja Eduard Tiitsude isiklikud ning Arnold Andressoo abikaasa mälestused;
4. Haimre algkooli 1936.aasta seinalehe nr 6 materjalid.